

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ В ОСВІТІ ДОРΟΣЛИХ

УДК 378.4.016:[615.85:78](4)

DOI: 10.31652/2412-1142-2025-76-144-154

Добровольська Руфіна Олегівна

доктор філософії (PhD), доцент кафедри вокально-хорової підготовки,
теорії та методики музичної освіти імені Віталія Газінського,
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського,
м. Вінниця, Україна

ORCID ID: 0000-0002-1414-8861

rufina.dobrovolska@vspu.edu.ua

МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ, КЛІНІЧНИЙ ДОСВІД І САМОРЕФЛЕКСІЯ У ПІДГОТОВЦІ МУЗИЧНИХ ТЕРАПЕВТІВ: КЕЙС АКАДЕМІЇ МУЗИКИ ІМЕНІ К. ШИМАНОВСЬКОГО (КАТОВІЩЕ, ПОЛЬЩА)

Анотація. У статті проведено всебічний аналіз музикотерапевтичної освітньої програми Академії музики імені Кароля Шимановського в Катовіце (Польща), що є яскравим прикладом сучасної мультипарадигмальної моделі підготовки музичних терапевтів. Автор досліджує поєднання інтенсивної музичної підготовки, психотерапевтичних концепцій і практичної клінічної діяльності, що забезпечує студентам комплексний розвиток у професійній діяльності. Особлива увага приділяється інтеграції психодинамічних, гуманістичних та педагогічних підходів, які формують не лише теоретичну базу, а й практичні навички, необхідні для ефективної роботи з різними цільовими групами. Аналіз структури програми виявляє широке коло дисциплін, що охоплюють музикотерапію в контексті музичної педагогіки, психології, психотерапії, а також клінічної практики, включно з обов'язковою супервізією. Програма характеризується активною міжнародною співпрацею, що створює умови для академічного обміну, підвищення кваліфікації та розширення професійних горизонтів студентів і викладачів. У статті також висвітлено виклики, пов'язані з відсутністю уніфікованих міжнародних стандартів у підготовці музикотерапевтів, що обмежує можливість гармонізації освітніх програм на глобальному рівні. Водночас досвід Катовіце демонструє, що адаптація освітніх моделей з урахуванням локальних культурних, клінічних і соціальних особливостей дає змогу створювати гнучкі й ефективні навчальні програми, які відповідають сучасним потребам професії. Важливим аспектом є гуманістична філософія, що лежить в основі програми і підкреслює орієнтацію на особистісний розвиток клієнта, його ресурси і потенціал, а не лише на лікування патологій. Таке бачення формує у майбутніх музичних терапевтів компетентності для міждисциплінарної співпраці та роботи у різноманітних соціально-культурних контекстах. Результати аналізу можуть бути використані для вдосконалення музикотерапевтичної освіти в Україні, Польщі та інших країнах, а також для сприяння подальшій міжнародній інтеграції та стандартизації професії. Стаття є внеском у розвиток теорії і практики музичної терапії, розкриває особливості європейського підходу і демонструє перспективи формування ефективних освітніх моделей у галузі.

Ключові слова: музикотерапевтична освіта, клінічна практика, мультипарадигмальний підхід, психотерапія, музична підготовка, міжнародна співпраця, гуманістична філософія, стандарти освіти, академічна програма.

1. ВСТУП

На відміну від музикотерапії в інших регіонах світу (зокрема, у Північній Америці), в Європі психотерапевтична спадщина досі має досить вагомий вплив. Особливо це помітно в країнах зі сталою та багатою традицією психодинамічної психотерапії (наприклад, Австрія, Бельгія, Франція, Німеччина, Велика Британія), де зв'язок між навчальними програмами з музикотерапії та різними психодинамічними школами (психоаналіз, глибинна психотерапія) є дуже виразним і легко простежується.

Італійська музикотерапевтична освіта перебуває під сильним впливом розвитку психології, що загалом можна вважати дуже важливою опорою для сучасної музикотерапії. В інших країнах підхід є відкрито «еклектичним» (наприклад, Латвія та Польща) або відповідає «мультипарадигмальній ситуації» в міжнародній музикотерапії (Данія). Звичайно, те, які теорії з інших дисциплін запозичуються, залежить від цільової групи клієнтів і сфери, де застосовується музикотерапія. Наприклад, у Відні (Австрія) де існує давня традиція застосування музикотерапії в установах психіатричної та психосоматичної допомоги, теорії й підходи значною мірою формувалися клінічними умовами, а з 1980-х років – усе більше впливом психотерапії [9].

В інших країнах, де музична терапія ще не стала частиною системи охорони здоров'я, але набула розвитку в школах, приватній практиці або закладах для дітей з особливими потребами, педагогічний вплив є набагато відчутнішим, а отже – й еклектичні підходи поширеніші. Крім того, в деяких країнах існують тісні зв'язки та співпраця з фахівцями з інших мистецьких терапій (арт-терапія, драма-терапія, танцювальна терапія тощо), що також впливає на підхід до мислення й викладання музикотерапії. Цікавим є те, що гуманістична філософія є спільним ґрунтом майже для більшості проаналізованих навчальних програм. Це охоплює певну терапевтичну позицію, а також бачення пацієнта, яке зосереджене на ресурсах, особистісному зростанні та розвитку, а не на діагнозах, психопатології та дефіцитах.

Загалом, ландшафт музикотерапевтичної освіти в Європі відображає ширший науково-культурний контекст кожної країни, що зумовлює різні акценти в теорії, практиці та методології підготовки фахівців. У країнах із потужною академічною традицією музики (наприклад, Австрія, Німеччина, Італія) спостерігається глибока інтеграція музичних і психотерапевтичних компонентів, тоді як у країнах Балтії та Центральної Європи акцент часто зміщується в бік міждисциплінарності та адаптації до локальних освітніх чи соціальних потреб. Такий підхід дає змогу гнучко реагувати на запити практики, розширюючи потенційні сфери застосування музикотерапії – від клінічної психіатрії до спеціальної освіти та соціальної роботи [9; 10].

Важливо також зазначити, що в багатьох європейських навчальних програмах спостерігається зростаючий інтерес до впровадження досвідного навчання (experiential learning) та рефлексивної практики, які формують у студентів не лише технічні, а й особистісні компетенції. Все більше ваги надається самодосвіду, груповій динаміці та роботі з власною емоційністю фахівця, що відображає вплив гуманістичних і феноменологічних концепцій. Такий освітній вектор свідчить про поступовий перехід від «прикладної дисципліни» до самостійної професійної ідентичності музикотерапії, яка в Європі усе частіше визнається як складова частина системи охорони психічного здоров'я [5; 6].

У контексті різноманітних європейських підходів до музикотерапевтичної освіти, програма Академії музики імені Кароля Шимановського в Катовіце вирізняється своєю відкритістю до мультипарадигмальних моделей і міждисциплінарністю. Поєднуючи сильні традиції музичної освіти з актуальними терапевтичними практиками, ця програма пропонує студентам унікальну можливість здобути не лише глибокі теоретичні знання, а й широкі клінічні компетенції. Особливістю програми є її орієнтація на міжнародну співпрацю, інтенсивну музичну підготовку та інтеграцію психотерапевтичних підходів у навчальний процес, що формує висококваліфікованих фахівців, готових до роботи в різних сферах музикотерапії.

Постановка проблеми. Попри зростаючу популярність музичної терапії як міждисциплінарної галузі, існує значна різноманітність у підходах до її академічної підготовки в різних регіонах світу. Особливо це стосується балансу між музичною компетентністю та психотерапевтичною підготовкою, а також інтеграції теоретичних знань з клінічною практикою. В Європі, зокрема в країнах із багатою психодинамічною традицією, ці виклики посилюються необхідністю поєднати глибокі психотерапевтичні концепції з музичною освітою високого рівня. Відсутність уніфікованої моделі підготовки

музикотерапевтів ускладнює формування чітких стандартів і створює потребу у вивченні ефективних освітніх практик на прикладі конкретних програм, таких як програма Академії музики імені Кароля Шимановського в Катовіце (Польща) [5; 6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні наукові дослідження підкреслюють важливість музикотерапії в різних контекстах, зокрема в освітньому та психологічному. Наприклад, дослідження, проведене в Україні, показало значне покращення психологічного благополуччя, пам'яті та уваги у студентів після музикотерапевтичного втручання, особливо в психологічному контексті. Інше дослідження виявило ефективність інтеграції музики та руху для вразливих груп, таких як люди з особливими освітніми потребами, де спостерігалось поліпшення соціальної взаємодії, когнітивних та мовних навичок [5; 6].

Щодо музикотерапевтичної освіти в Європі, аналіз навчальних програм підготовки музикотерапевтів виявив різноманітність підходів, що відображають культурні, клінічні та освітні контексти різних країн. Зокрема, програма в Катовіце (Польща), була виділена як приклад мультипарадигмального підходу, поєднуючи музичну освіту з психотерапевтичними практиками та міжнародною співпрацею [1; 2; 4; 5; 6].

Метою статті є аналіз музикотерапевтичної освітньої програми Академії музики імені Кароля Шимановського в Катовіце (Польща), з акцентом на її структуру, зміст та методи навчання. Особливу увагу буде приділено інтеграції музичної підготовки з психотерапевтичними підходами, клінічною практикою та міжнародній співпраці. Цей аналіз дозволить оцінити ефективність мультипарадигмального підходу в підготовці музикотерапевтів та його відповідність сучасним вимогам професії.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Програма з музикотерапії в Академії музики імені Кароля Шимановського в Катовіце ґрунтується на еклектичному теоретичному підході, що відображає різноманітність професійного досвіду її викладачів – від спеціалістів, орієнтованих на нейрологічну та поведінкову терапію, до фахівців, підготовлених за методами Нордоффа-Роббінса та Guided Imagery and Music (ГІМ). Такий підхід дозволяє запропонувати студентам широкий спектр поглядів і допомогти їм обрати той метод, який найбільше відповідає їхнім особистим здібностям і професійним схильностям, а отже, буде найкращим для їхніх майбутніх клієнтів.

Студенти ознайомлюються з різноманітними терапевтичними філософіями та психологічними концепціями, зокрема когнітивно-поведінковими, гуманістичними та психодинамічними підходами. У програмі детально розглядаються ключові моделі музикотерапії: креативна музикотерапія, поведінкова музикотерапія та неврологічна музикотерапія. Особливу увагу приділено також внеску польських дослідників у розвиток галузі – зокрема роботам Ельжбети Галіньської та Мацея Керита.

Однією з важливих ідей є розмежування понять музика як терапія та музика в терапії, що має значення як для теоретичного аналізу, так і для практичного застосування. Ці аспекти активно обговорюються з метою поглиблення розуміння терапевтичного процесу та його результатів. Програма також включає принципи громадської музикотерапії (community music therapy), наголошуючи на тому, що клієнт є не лише індивідом, а й частиною спільноти. Тому студенти беруть участь у проєктах, спрямованих на інтеграцію різних соціальних груп, часто в умовах, нетипових для традиційної терапії [1].

Оскільки програма реалізується на базі музичної академії, велике значення надається активному музикуванню та художній цінності творчості. Креативний процес і його результат розглядаються як потенційно терапевтичні та важливі для лікування. Студенти вивчають естетичні концепції (як історичні, так і сучасні), досліджують музичне та емоційне вираження, символіку та метафоричні властивості музики – все це є суттєвим для розуміння мистецько-орієнтованої терапії [2].

Майбутні музичні терапевти навчаються застосовувати власні художні здібності та досвід, а також досліджують інші форми мистецтва – візуальне мистецтво, драму, рухову експресію. Це відкриває для них нові способи самовираження та глибше розуміння потенціалу мистецтва в житті кожної людини.

Вимоги до вступу та процедура прийому. Бакалаврат (ВА). Необхідна попередня освіта - атестат про повну загальну середню освіту. Іспит на професійну придатність, який складається з двох частин: музичні компетенції (слуховий аналіз, гармонія, інструментальні та вокальні навички; сольфеджіо – спів з листа мелодії (зазвичай із класичної або ранньої романтичної літератури); аналіз гармонічної послідовності; гра каденцій і гармонічних модуляцій на фортепіано; виконання музичного твору на фортепіано і другому інструменті (якщо основний інструмент не фортепіано); спів пісні на вибір та загальні компетенції - співбесіда щодо мотивації та очікувань вступника.

Магістратура (МА). Необхідна попередня освіта - диплом бакалавра з музикотерапії (іноді приймається освіта в суміжних галузях: музична педагогіка, психологія). Іспит на професійну придатність, який складається з двох частин: музичні компетенції (виконання пісні з акомпанементом на фортепіано або гітарі); теоретичні та практичні компетенції в музикотерапії (усний іспит, що охоплює теоретичні основи музикотерапії, її моделі, техніки та можливі сфери застосування, сучасні дослідження).

Адаптаційне навчання (equivalency studies). Необхідна попередня освіта - диплом бакалавра або магістра у суміжних галузях (музична педагогіка, музична психологія, психологія, спеціальна освіта, музика, медицина). Іспит на професійну придатність, який складається з двох частин: музичні компетенції (виконання пісні з акомпанементом на фортепіано або гітарі, або спів без акомпанементу з виконанням інструментального твору) та загальні компетенції (співбесіда щодо мотивації, попереднього досвіду та очікувань від курсу).

Додаткова інформація: програма в Катовіце має три рівні навчання, кожен з яких має власні вимоги до вступу. Усі кандидати проходять співбесіду з екзаменаційною комісією з п'яти осіб (голова програми, музикотерапевти, викладачі музичної педагогіки). Кандидати на бакалаврат – зазвичай випускники музичних шкіл віком близько 19 років. Вони мають гарну музичну підготовку, але можуть не мати чітких професійних планів. Екзамен оцінює як музичні здібності, так і особисту мотивацію.

Кандидати в магістратуру зазвичай вже мають диплом бакалавра з музикотерапії, тож очікується високий рівень музичних і терапевтичних знань. Іспит включає творче виконання пісні з акомпанементом і її обговорення в терапевтичному контексті. Усна частина перевіряє здатність мислити критично та застосовувати знання на практиці.

Кандидати на адаптаційний курс повинні мати відповідну освіту та демонструвати сильну мотивацію. Їхні музичні навички перевіряються через виконання, а під час співбесіди з'ясовується, чи відповідають їхні очікування можливостям програми [4].

Структура та зміст навчальної програми. Програма з музикотерапії є частиною кафедри музичної освіти Академії музики ім. Кароля Шимановського в Катовіце та реалізується у співпраці з Медичним університетом Сілезії.

Навчання на рівнях ВА та МА включає чотири блоки дисциплін:

1. Спеціалізовані курси з музикотерапії
2. Курси з музики та музичної освіти
3. Медичні дисципліни
4. Загальноосвітні академічні предмети

Адаптаційна програма функціонує окремо.

Бакалаврат (3 роки, 6 семестрів). Обсяг обов'язкових занять: 1800 годин (включно з клінічною практикою) та додаткові факультативи.

Основні музикотерапевтичні курси:

– Теоретичні основи музикотерапії – 45 год.

- Техніки музикотерапії – 180 год.
- Клінічне застосування – 150 год. (75 аудиторних, 75 – у партнерській установі)
- Принципи й практика – 45 год.
- Імпровізація та акомпанемент – 30 год.

Додаткові курси для студентів музикотерапії:

- Психотерапія – 15 год.
- Арт-терапія – 135 год.
- Драма-терапія – 60 год.
- Музика і рух – 30 год.

Курси з музики та музичної освіти:

- Фортепіано (індивід. заняття) – 30 год.
- Гітара (малі групи) – 30 год.
- Вокал – 20 год.
- Сольфеджіо – 60 год.
- Гармонія – 30 год.
- Оркестровка – 30 год.
- Музична література – 30 год.
- Диригування – 30 год.
- Музика в школі – 15 год.
- Орф-практикум – 60 год.
- Методика Кодая – 60 год.

Медичні дисципліни:

- Анатомія – 10 год.
- Перша допомога – 5 год.
- Психіатрія і психопатологія – 15 год.

Загальноосвітні дисципліни:

- Англійська мова
- Філософія
- Інформатика

Магістратура (2 роки, 4 семестри). Обсяг обов'язкових занять: приблизно 650 годин (включно з клінічними) + факультативи. Програма спрямована на поглиблення професійної підготовки кваліфікованих музикотерапевтів. Акцент ставиться на роботу з окремими групами, розвиток дослідницьких навичок, критичне осмислення літератури та формування особистого терапевтичного підходу.

Програма з музикотерапії в Академії музики імені Кароля Шимановського в Катовіце є прикладом інтегрованої, міждисциплінарної моделі професійної підготовки музикотерапевтів. Її структура поєднує мистецький, медичний і психотерапевтичний компоненти, що дозволяє формувати фахівців із глибоким розумінням теорії, практики й естетики музичної терапії. Завдяки еклектичному підходу, студенти мають можливість обирати напрямок, який найбільше відповідає їхнім здібностям і терапевтичному стилю, що, у свою чергу, сприяє ефективності майбутньої клінічної роботи.

Спеціалізовані курси з музикотерапії на цьому рівні включають: сучасні тенденції в музикотерапії (один семестр присвячений виключно методології досліджень – 75 годин), музикотерапія на етапі раннього втручання (15 год.), музикотерапія в спеціальній освіті (15 год.), музикотерапія при інтелектуальній недостатності (15 год.), музикотерапія при порушеннях слуху (15 год.), музикотерапія при порушеннях зору (15 год.), музикотерапія у виправних установах (15 год.), музикотерапія в психіатрії (15 год.), музикотерапія в геронтології (15 год.).

Кожен із цих курсів викладається фахівцями, які мають актуальний клінічний досвід роботи з відповідною категорією пацієнтів. Завдяки цій спеціалізації студенти отримують

знання з сучасної літератури, результатів досліджень, проблематики та практичних порад, що стосуються конкретної цільової групи отримувачів музикотерапії [7].

На магістерському рівні студенти самостійно знаходять місце для проходження практики (135 годин), а замість індивідуальної супервізії проводяться групові зустрічі для обговорення набутого досвіду.

Курси з музики та музичної освіти включають:

- Педагогіка музики (30 год.)
- Психологія музики (15 год.)
- Композиція та аранжування (30 год.)

Медичні курси:

- Фізіотерапія (15 год.)
- Педіатрія (15 год.)
- Психіатрія (15 год.)
- Психотерапія (15 год.)

Останні два курси є продовженням тих, що розпочиналися на бакалаврському рівні. Загальноакадемічні курси охоплюють предмети, обов'язкові у системі вищої освіти Польщі, включаючи етику та сучасну філософію.

Огляд структури та змісту програми еквівалентності. Ця програма розрахована на два роки (4 семестри) навчання у заочній формі. Вона включає 420 годин обов'язкових занять (включно з клінічною практикою) і не передбачає вибіркових курсів. Заняття проходять у вихідні дні (субота-неділя), 9 разів на рік (раз на місяць з жовтня по червень).

Цільова аудиторія – фахівці суміжних дисциплін, які прагнуть розширити свої компетенції в галузі музикотерапії. Оскільки учасники мають різний професійний досвід і навички, важко задовольнити потреби всіх у рамках групових занять. Тому викладачі підходять до процесу гнучко і допускають індивідуалізовану траєкторію навчання, що потребує різного рівня підготовки від студентів.

Пропоновані курси включають, наприклад:

- Вступ до музикотерапії (10 год.)
- Техніки музикотерапії (15 год.)
- Клінічне застосування музикотерапії (60 год.)
- Імпровізація в музикотерапії (15 год.)
- Орф-практикуми (10 год.)
- Арттерапія (25 год.)
- Психологія (20 год.)
- Елементи психотерапії (20 год.)

Під час проходження програми еквівалентності кожен студент повинен виконати 60 годин клінічної практики під супервізією.

Міжнародна співпраця. Окрім курсів, зазначених у навчальному плані, програма з музикотерапії в Катовіце є живим осередком із дійсно міжнародною атмосферою. У контексті міжнародної співпраці, яка стала постійною складовою життя академії, варто зазначити:

– Д-р Барбара Вілер є запрошеним професором, яка наразі викладає один курс на бакалаврському рівні та один на магістерському;

– Завдяки двосторонній угоді між Академією музики імені Кароля Шимановського та Школою музики Університету Луїсвілля (США), щороку відбувається обмін студентами та викладачами. Групи студентів і викладачів беруть участь у короткострокових візитах, а окремі студенти можуть брати участь у семестровому обміні.

Крім того, щороку Катовіце приймає знаних гостей у сфері музикотерапії, серед яких були: Клайв Роббінс (2010), Фелісіті Бейкер, Дарсі ДеЛоач, Петра Керн, Сара Джонсон, Венді Макгі, Амелія Олдфілд, Саймон Проктер [1; 5; 6].

Клінічна практика, стажування. Клінічна практика студентів організовується по-різному залежно від рівня навчання:

1. Бакалаврський рівень. Кожен студент повинен проходити щонайменше одну годину практики щотижня в одній із установ, що надають послуги музикотерапії, під керівництвом професійного музикотерапевта. Практика починається з другого семестру. Загальна кількість годин за семестр – 15, тобто 75 клінічних годин за весь період навчання.

Як правило, студент щосеместру проходить практику в новій установі, працюючи з різними категоріями клієнтів (однак є винятки – деякі студенти залишаються в одній установі на рік). Серед можливих місць практики:

- приватні центри для дітей із порушеннями розвитку,
- заклади спеціальної освіти (включаючи інклюзивні та спеціалізовані класи),
- дитячі будинки та притулки,
- центри для дорослих з психіатричними захворюваннями,
- будинки для літніх людей,
- відділення кардіології та реабілітації у лікарнях.

Клінічна практика зазвичай починається з спостереження, переходить до співведення занять, а згодом – до самостійного проведення під наглядом.

2. Магістерський рівень. Студенти самостійно знаходять установу для проходження практики. Протягом навчання необхідно пройти щонайменше 135 клінічних годин та надати письмові звіти про роботу академічному керівнику. Обов'язковий супервізор на місці практики не передбачається (оскільки студенти вже мають ступінь бакалавра з музикотерапії й вважаються кваліфікованими фахівцями). Натомість у навчальному закладі проводяться групові супервізії.

3. Програма еквівалентності. Передбачає 60 клінічних годин під супервізією в практичному полі, а також групову супервізію у закладі (5 годин на семестр). Студенти отримують перелік установ, що надають музикотерапевтичні послуги і можуть обрати місце та цільову групу, які найкраще відповідають їхнім інтересам [4].

Музична підготовка. З огляду на те, що описані курси пропонуються в музичній академії, музична підготовка є інтенсивною, особливо на бакалаврському рівні. Важливо, щоб майбутні музикотерапевти володіли не лише відповідними терапевтичними інструментами, а й були кваліфікованими музикантами. Оскільки студенти з музикотерапії у Катовіце навчаються на факультеті музичної освіти, вони також здобувають знання, які дозволяють їм викладати музику в загальноосвітніх школах.

Використання музики в терапевтичних цілях – це багатовимірна навичка, яку можна опанувати лише через практику - для цього потрібно мати музичні здібності вищі за базовий рівень. Як уже згадувалося, більшість студентів, які вступають до програми, мають добру теоретичну та практичну музичну підготовку, тому зміст занять є достатньо поглибленим. Обов'язкові музичні курси та кількість годин наведені в оглядовій частині програми [3].

Завдяки заняттям із слухового аналізу та гармонії, до кінця навчання студенти, як правило, можуть:

- підбирати гармонійний супровід до пісень без попередньої підготовки,
- підлаштовуватись під висоту тону клієнта,
- гармонізувати та модулювати під час імпровізації.

Індивідуальні заняття з фортепіано, а також уроки гри на гітарі та вокалу (у малих групах по 3–6 осіб) дозволяють студентам розвивати інструментальні та вокальні навички, що дає їм змогу:

- виконувати твори різних стилів – від класики до сучасної поп-музики,
- акомпанувати сольним і груповим виступам,
- проводити музикотерапевтичні сесії з естетичним музичним наповненням.

Крім того, спеціалізований курс з фортепіанної імпровізації зосереджений саме на навичках, необхідних у музикотерапії. Заняття з оркестровки надають студентам вміння аранжувати музику різних жанрів як для типових, так і для нетипових інструментальних складів – від струнного квартету до ударних інструментів. Заняття з диригування навчають як теорії, так і практики керування музичним колективом [8].

Усі ці музичні навички, здобуті під час відповідних курсів, влітаються в терапевтичний контекст у межах практичних занять з технік музикотерапії та клінічного застосування музикотерапії, тож студенти активно застосовують набуте в музичних курсах під час рольових, терапевтично орієнтованих занять.

Музичні компетенції, яких мають досягти студенти на бакалаврському рівні:

– грати на інструментах (принаймні на фортепіано та гітарі) та співати на достатньо високому рівні, щоби виконувати широкий репертуар і імпровізувати в різних стилях, застосовуючи імпровізаційні навички, специфічні для музикотерапії (Wigram, 2004), а також адаптуватися до конкретних терапевтичних ситуацій;

- аранжувати музику різних стилів;
- слухати музику клієнта в естетичних категоріях [11; 12; 13];
- підбирати відповідний репертуар для рецептивного (пасивного) музичного досвіду.

Ці вміння в сукупності формують здатність створювати музичні структури для імпровізації, відтворення, композиції та слухання, що становлять основу музикотерапевтичного процесу.

На магістерському рівні студенти вже є кваліфікованими музикантами та терапевтами, тому до програми додається лише кілька поглиблених музичних курсів. Курс «Композиція та аранжування» має практичний характер, сприяє розвитку креативності та дозволяє студентам глибше дослідити власну артистичну індивідуальність. Курс «Педагогіка музики» та «Психологія музики» є радше теоретичними і надають розуміння процесів, пов'язаних із навчанням музики та музичною діяльністю на різних рівнях – від нейронаукових досліджень до філософських і психологічних концепцій.

Студенти програми еквівалентності повинні мати достатній рівень музичної підготовки. Крім того, вони зобов'язані самостійно приділяти багато часу навчанню вдома. Тому лише три курси зосереджені безпосередньо на музичних навичках:

- вокал,
- імпровізація в музикотерапії,
- майстерні за методом Орфа.

Протягом усіх занять з музикотерапії музичні здібності студентів постійно тренуються та розвиваються, у поєднанні з практичною інформацією про те, як застосовувати ці навички в терапевтичному контексті. Завдання та домашня робота зазвичай включають опанування музичних компетенцій, які пізніше перевіряються під час занять і на екзаменах [4].

Досвідне навчання та самодосвід у музикотерапії. Окремих занять присвячених самодосвіду в музикотерапії не передбачено, однак на всіх рівнях навчання студенти беруть участь у великій кількості активностей, що належать до категорії досвідного навчання (experiential learning). Основний зміст курсів, таких як: техніки музикотерапії, клінічне застосування музикотерапії, імпровізація, психотерапія, арт та драма-терапія, вивчається через безпосередній досвід і рефлексію над терапевтичними втручаннями.

Зазвичай студенти випробовують нові вправи або структури на собі, а потім обговорюють пережите вербально (іноді – за допомогою інших художніх засобів). Також широко застосовується рольова гра, яка дозволяє опрацьовувати ситуації, близькі до реальних професійних викликів.

Щодо типового самодосвіду, на бакалаврському рівні один із семестрів курсу «Техніки музикотерапії» повністю присвячений груповій терапевтичній роботі, де студенти виступають у ролі клієнтів (оцінки за цей період не виставляються). Наприкінці семестру студенти отримують можливість самостійно провести одне із занять.

Процедури оцінювання якості викладання. Програми бакалаврату та магістратури з музикотерапії підпадають під загальні правила Академії музики імені Кароля Шимановського. Це означає, що наприкінці кожного навчального року студенти оцінюють усі курси, які вони пройшли.

Основна частина оцінювання проводиться за шкалою Лайкерта – студенти оцінюють, наприклад:

- спосіб викладання,
- корисність змісту,
- пунктуальність викладача тощо за шкалою від 0 (дуже низько) до 5 (дуже високо).

Студентів також заохочують залишати додаткові коментарі. Оцінювання анонімне та добровільне. Крім того, усі викладачі та студенти програми з музикотерапії зустрічаються після фінальних іспитів другого семестру, щоб відверто обговорити можливі проблеми та пропозиції. Отриманий таким чином зворотний зв'язок вважається ефективнішим, ніж письмове анкетування. Водночас публічне висловлення критики або особисті коментарі можуть вплинути на стосунки між студентами та викладачами та створити упередженість. Студентів програми еквівалентності заохочують надсилати свої зауваження та пропозиції електронною поштою після кожного семестру.

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Музикотерапевтична програма Академії музики імені Кароля Шимановського в Катовіце є прикладом успішної інтеграції теоретичних знань, музичних навичок і клінічної практики в освітній процес, що відповідає сучасним викликам і потребам професії музикотерапевта. Її структура та зміст демонструють глибоку взаємодію між різними науковими парадигмами – від психодинамічних теорій до гуманістичних і педагогічних підходів, що забезпечує всебічний розвиток студентів як компетентних музикантів і терапевтів.

Одним із ключових елементів програми є наголос на інтенсивній музичній підготовці, яка дозволяє студентам володіти широким спектром музичних інструментів, імпровізації та аранжування, що є фундаментом для ефективної музикотерапевтичної практики. Ця музична компетентність поєднується з глибоким розумінням психотерапевтичних процесів і технік, що дає змогу студентам застосовувати свої навички у клінічних та соціальних контекстах з урахуванням індивідуальних потреб клієнтів.

Практична клінічна підготовка, організована на різних рівнях програми, сприяє набуттю студентами реального досвіду роботи в багатьох установах – від дитячих спеціальних закладів до психіатричних клінік і реабілітаційних центрів. Такий підхід забезпечує розвиток професійної відповідальності, уміння адаптуватися до різноманітних робочих середовищ та ефективно взаємодіяти з різними категоріями пацієнтів. Важливою складовою є також супервізія, що підтримує студентів у процесі навчання та практики, стимулює критичне мислення і рефлексію.

Міжнародна співпраця, яка активно підтримується програмою, відкриває студентам можливості для обміну досвідом, підвищення кваліфікації та розширення професійних горизонтів. Взаємодія з провідними закордонними експертами і участь у міжнародних програмах сприяє інтернаціоналізації навчального процесу і підвищенню його якості. Це робить програму конкурентоспроможною на світовому рівні та сприяє формуванню європейського простору музикотерапевтичної освіти.

Водночас аналіз показує, що відсутність уніфікованих міжнародних стандартів у підготовці музикотерапевтів створює виклики уніфікації освітніх програм, що потребує подальшої роботи з боку професійних асоціацій і академічних спільнот. Проте досвід програми в Катовіце демонструє, що адаптація освітніх моделей під локальні культурні, клінічні та соціальні умови є ключем до успіху і дозволяє ефективно готувати фахівців, здатних до міждисциплінарної роботи.

Крім того, гуманістична філософія, що лежить в основі програми, підкреслює значення орієнтації на ресурси пацієнтів, їх особистісне зростання і розвиток, а не лише на діагностику та лікування. Такий підхід формує у студентів більш глибоке розуміння природи терапевтичних процесів і зміцнює їхню здатність працювати в команді з іншими фахівцями в галузі охорони здоров'я та соціальної підтримки.

В цілому, програма в Катовіце є взірцем ефективної музикотерапевтичної освіти, що успішно поєднує музику, науку і практику, відкриваючи нові перспективи для розвитку професії в Європі і світі. Вона не лише задовольняє сучасні освітні стандарти, а й стимулює подальші дослідження, інновації та міжнародний обмін у сфері музикотерапії.

Подальше вивчення та порівняння подібних програм у різних країнах дозволить сформувати більш узгоджені стандарти і підходи до підготовки музикотерапевтів, що сприятиме підвищенню якості та доступності музикотерапевтичних послуг у глобальному масштабі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Konieczna L. Building the first music therapy programme... – a reflection on new music therapy in new place. *Voices: A World Forum for Music Therapy*. 2010. Vol. 9, № 3. P. 1–8. (in English)
- [2] Bieleninik Ł., Konieczna-Nowak L., Knapik-Szweda S., Kwaśniok J. Music therapy for preterm infants and their parents during NICU stay and beyond: current recommendations for clinical practice in Poland. *Health Psychology Report*. 2020. Vol. 8. P. 475–488. (in English)
- [3] Coombes E. A continuum of music therapy practice and pedagogy: critical review. PhD thesis. University of South Wales. 2021. 250 p. (in English)
- [4] Konieczna-Nowak L., Trzęsiok M. Reflections on art, aesthetics, and therapeutic context in music therapy. *Nordic Journal of Music Therapy*. 2018. Vol. 27, № 1. P. 21–43. (in English)
- [5] European Music Therapy Confederation. Training Programs: searchable information for EMTC member countries [Electronic resource]. 2024. Access mode: <https://emtc-eu.com/training/training-programs>. Date of access: 10.06.2025. (in English)
- [6] Recognition of Music Therapy in Europe. Oxford: Oxford University Press, 2024. P. 292–312. (in English)
- [7] Knapik-Szweda S., Sepiolo A., Konopacka A. Trauma, music and music therapy: conference report. *Approaches: An Interdisciplinary Journal of Music Therapy*. 2024. First View. DOI:10.56883/ajmt.2024.84 (in English)
- [8] Weymann E. *Zwischentöne: psychologische Untersuchungen zur musikalischen Improvisation*. Köln: Hänsel-Verlag, 2004. 216 p. (in German)
- [9] Gold A., Rolvsjord R., Bonde L.O., et al. From moral treatment to modern music therapy: On the history of musical healing in Vienna c.1820–1960. *Frontiers in Psychology*. 2018. Vol. 9. Article 2345. PMID: PMC6199691 (in English)
- [10] Margetts L. Psychodynamic Music Therapy and the Work of Classroom Practitioners working with Children with Complex Needs in Belarus. PhD thesis. University of Roehampton, 2018. 180 p. (in English)
- [11] Aigen K. *Music-Centered Music Therapy*. Gilsum, NH: Barcelona Publishers, 2007. 285 p. (in English)
- [12] Aigen K. *The Study of Music Therapy: Current Issues and Concepts*. New York: Routledge, 2008. 300 p. (in English)
- [13] Verney R., Ansdell G. Conversations on Nordoff-Robbins Music Therapy. In: Edwards J. (Ed.) *Music Therapy and Parent–Infant Bonding*. Oxford: Oxford University Press, 2010. P. 136–153. (in English)

INTERNATIONAL COOPERATION, CLINICAL EXPERIENCE AND SELF-REFLECTION IN THE TRAINING OF MUSIC THERAPISTS: THE CASE OF THE KAROL SZYMANOWSKI ACADEMY OF MUSIC (KATOWICE, POLAND)

Dobrovolska Rufina Olehivna

PhD, Associate Professor of the Vitalii Hazynskyi Department of Vocal and Choral Training,
Theory and Methodology of Music Education,
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University,
Vinnytsia, Ukraine
ORCID ID: 0000-0002-1414-8861
rufina.dobrovolska@vspu.edu.ua

Abstract. The article presents a comprehensive analysis of the music therapy education program at the Karol Szymanowski Academy of Music in Katowice (Poland), which serves as a vivid example of a contemporary multi-paradigmatic model for training music therapists. The author explores the integration of intensive musical training, psychotherapeutic concepts, and practical clinical experience, which

ensures the holistic professional development of students. Special attention is given to the incorporation of psychodynamic, humanistic, and pedagogical approaches that provide not only a solid theoretical foundation but also the practical skills essential for effective work with diverse target groups.

The program structure reveals a broad range of subjects encompassing music therapy in the context of music education, psychology, psychotherapy, and clinical practice, including mandatory supervision. A distinguishing feature of the program is its active international cooperation, which fosters academic exchange, professional development, and the broadening of professional horizons for both students and educators.

The article also addresses the challenges posed by the lack of unified international standards in music therapy training, which limits the harmonization of educational programs on a global scale. At the same time, the experience of Katowice demonstrates that adapting educational models to local cultural, clinical, and social contexts allows for the development of flexible and effective curricula that meet the current needs of the profession.

A key aspect of the program is its humanistic philosophy, which emphasizes a focus on the client's personal development, resources, and potential rather than solely on treating pathologies. This perspective equips future music therapists with the competencies required for interdisciplinary collaboration and work in various socio-cultural contexts.

The results of the analysis can be utilized to improve music therapy education in Ukraine, Poland, and other countries, as well as to promote further international integration and standardization of the profession. The article contributes to the development of music therapy theory and practice, highlights the specific features of the European approach, and showcases the prospects for creating effective educational models in the field.

Keywords: music therapy education, clinical practice, multi-paradigmatic approach, psychotherapy, musical training, international cooperation, humanistic philosophy, educational standards, academic program.

References (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Konieczna L. Building the first music therapy programme... – a reflection on new music therapy in new place. *Voices: A World Forum for Music Therapy*. 2010. Vol. 9, № 3. P. 1–8. (in English)
- [2] Bieleninik Ł., Konieczna-Nowak L., Knapik-Szweda S., Kwaśniok J. Music therapy for preterm infants and their parents during NICU stay and beyond: current recommendations for clinical practice in Poland. *Health Psychology Report*. 2020. Vol. 8. P. 475–488. (in English)
- [3] Coombes E. A continuum of music therapy practice and pedagogy: critical review. PhD thesis. University of South Wales. 2021. 250 p. (in English)
- [4] Konieczna-Nowak L., Trzęsiok M. Reflections on art, aesthetics, and therapeutic context in music therapy. *Nordic Journal of Music Therapy*. 2018. Vol. 27, № 1. P. 21–43. (in English)
- [5] European Music Therapy Confederation. Training Programs: searchable information for EMTC member countries [Electronic resource]. 2024. Access mode: <https://emtc-eu.com/training/training-programs>. Date of access: 10.06.2025. (in English)
- [6] *Recognition of Music Therapy in Europe*. Oxford: Oxford University Press, 2024. P. 292–312. (in English)
- [7] Knapik-Szweda S., Sepioło A., Konopacka A. Trauma, music and music therapy: conference report. *Approaches: An Interdisciplinary Journal of Music Therapy*. 2024. First View. DOI:10.56883/aijmt.2024.84 (in English)
- [8] Weymann E. *Zwischentöne: psychologische Untersuchungen zur musikalischen Improvisation*. Köln: Hänsel-Verlag, 2004. 216 p. (in German)
- [9] Gold A., Rolvsjord R., Bonde L.O., et al. From moral treatment to modern music therapy: On the history of musical healing in Vienna c.1820–1960. *Frontiers in Psychology*. 2018. Vol. 9. Article 2345. PMID: PMC6199691 (in English)
- [10] Margetts L. *Psychodynamic Music Therapy and the Work of Classroom Practitioners working with Children with Complex Needs in Belarus*. PhD thesis. University of Roehampton, 2018. 180 p. (in English)
- [11] Aigen K. *Music-Centered Music Therapy*. Gilsum, NH: Barcelona Publishers, 2007. 285 p. (in English)
- [12] Aigen K. *The Study of Music Therapy: Current Issues and Concepts*. New York: Routledge, 2008. 300 p. (in English)
- [13] Verney R., Ansdell G. Conversations on Nordoff-Robbins Music Therapy. In: Edwards J. (Ed.) *Music Therapy and Parent–Infant Bonding*. Oxford: Oxford University Press, 2010. P. 136–153. (in English)